

AV ČR podpořila prémiemi devět osobností, které posouvají hranice poznání

30.10.2025 - Zuzana Dupalová | Akademie věd České republiky

Tři zkušení badatelé a šest vědeckých talentů převzalo 29. října 2025 od předsedy Akademie věd ČR Radomíra Pánka ocenění, které finančně podpoří jejich další výzkumy. Akademická prémie a prémie Lumina quaeruntur pomůžou vědcům rozvíjet jejich obory a přinášet nové poznatky.

„Každá z premií cílí na jinou skupinu badatelů v různých fázích kariér. Jedno ale mají společné – jsou nejvyšší formou podpory, kterou Akademie věd poskytuje,“ zdůraznil předseda Akademie věd ČR Radomír Pánek. A jak dále uvedl, kvalitní věda si zaslouží odpovídající podporu, protože výzkumy slouží veřejnosti: „Je tedy v našem zájmu, aby u nás byly podmínky pro vědu pokud možno stále příznivější. Kvalitní věda je totiž vizitkou vyspělé společnosti.“

Akademickou prémie – *Praemium Academiae* – získávají zkušení a mezinárodně uznávaní vědci a vědkyně. Letos ji převzali Lukáš Palatinus z Fyzikálního ústavu AV ČR, Jiří Neužil z Biotechnologického ústavu AV ČR a Petr Škrdla z brněnského Archeologického ústavu AV ČR. Dotaci ve výši až 30 milionů korun čerpají v následujících šesti letech na náklady spojené s výzkumem, na mzdy či pořízení technického vybavení.

„S podporou Akademické prémie můžou laureáti intenzivněji rozvíjet své projekty v návaznosti na motto naší instituce ‚Špičkový výzkum ve veřejném zájmu‘,“ poznamenal Radomír Pánek.

Nepravidelné materiály

Lukáš Palatinus z Fyzikálního ústavu AV ČR v krystalografii usiluje o to, aby získal 3D obraz nepravidelných materiálů v atomárním rozlišení – výsledky mohou přinést průlom nejen v materiálovém výzkumu, ale i ve farmacii či chemii.

„Když vědci přesně poznají uspořádání atomů, můžou například cíleně upravit strukturu materiálu, aby měl lepší vlastnosti,“ přiblížil vědec, který kouzlu krystalů propadl už jako dítě. „Prémii vnímám jako ocenění za dosavadní výsledky. Zároveň vyzývá, aby se ty budoucí alespoň vyrovnaly minulým,“ popsal závazek, který s premií přijal.

Více o práci Lukáše Palatinuse se dočtete také v článku v časopise *A / Magazín*.

Nové terapeutické možnosti

Jiří Neužil z Biotechnologického ústavu AV ČR se zabývá horizontálním přenosem mitochondrií – klíčovým procesem spojeným s rakovinou. „Ovlivňuje ale i zdraví neuronů nebo kostí. Prohloubení znalostí o něm otevírá cestu k novým terapeutickým strategiím,“ dodal laureát.

Ve svém projektu chce lépe porozumět mechanismům, jak rakovinné buňky přebírají mitochondrie ze zdravých buněk. „Věřím, že výzkum procesu horizontálního přepisu mitochondrií posuneme ještě dál,“ nastínil.

O výzkumu Jiřího Neužila si více přečtete v článku na webu AV ČR *MitoTam je nadějná látka proti rakovině, zaznělo na slavnostní přednášce*.

Setkání v době ledové

Petr Škrdla z brněnského Archeologického ústavu AV ČR se zaměřuje na evoluční drama poslední

doby ledové. Zkoumá setkání neandertálců a anatomicky moderních lidí na našem území a propojuje archeologii s přírodními vědami i moderními technologiemi.

„České území je pro pochopení toho, jak se v poslední době ledové střetly kultury neandrtálců a anatomicky moderních lidí, naprosto zásadní. Stále můžeme najít nové lokality osídlení,“ vysvětlil a dodal, že by rád vytvořil tým, který v budoucnu vygeneruje dalšího laureáta této ceny.

Lumina quaeruntur

Prémie Lumina quaeruntur cílí na vědce a vědkyně na prahu středního věku včetně těch, kteří se k aktivní kariéře vracejí po rodičovské dovolené. „Tímto krokem přispíváme ke sladění profesního a osobního života. Návrat do vědy je totiž po rodičovské dovolené náročný,“ zdůraznil Radomír Pánek.

Lumina quaeruntur slouží k založení vlastní výzkumné skupiny na pracovištích Akademie věd ČR. Podpora dosahuje až čtyř milionů korun za kalendářní rok na dobu maximálně pěti let. Alespoň 20 % rozpočtu hradí pracoviště, kde laureát či laureátka působí.

Prémii na výzkumné projekty obdrželi Michal Hrbek z Matematického ústavu AV ČR, Filip Křížek z Fyzikálního ústavu AV ČR, Aniruddha Mitra z Biotechnologického ústavu AV ČR, Barbora Pafčo z Ústavu biologie obratlovců AV ČR, Jaroslav Bartík z brněnského Archeologického ústavu AV ČR a Václav Smyčka z Ústavu pro českou literaturu AV ČR.

Abstraktní matematika

Michal Hrbek z Matematického ústavu AV ČR propojuje různé oblasti abstraktní matematiky a vytváří nové nástroje pro pochopení skrytých struktur v algebraických teoriích.

„Komunikovat cíle a motivace naší abstraktní části matematiky je občas oříškem – také proto děkuji za důvěru,“ poznamenal o ocenění, které vnímá jako závazek a především příležitost.

Michal Hrbek byl hostem Podcastu Akademie věd, v němž se o jeho výzkumu dozvíte více.

Součástky nové generace

Filip Křížek z Fyzikálního ústavu AV ČR vyvíjí nové hybridní materiály pro kvantové technologie a hledá cesty k supravodivým součástkám nové generace. Jak uvedl, v mnoha ohledech je jakýmsi průkopníkem v oboru: „Spoustu věcí, které dělám, nikdy nikdo nezkoumal.“

„Doufám, že z projektu vzejde přínosný vědecký výstup. Umožní mi navíc předat zkušenosti i dalším následníkům – pokud se nepodaří průlom mně, možná jej zvládne některý z mých kolegů,“ uzavřel.

Buněčná logistika

Aniruddha Mitra z Biotechnologického ústavu AV ČR se zaměřuje na buněčnou logistiku – konkrétně na to, jak buňky organizují dopravu molekul v senzorických řasinkách, což má význam pro pochopení vzácných onemocnění.

„V buňce je ohromné množství pohybu, který je řízený. Zajímá mě, jak jsou tyto ‚komunikace‘ stavěny i jak se jednotlivé složky přemísťují v pomyslných nákladácích, vlcích a dalších přepravních prostředcích a jakými pravidly se celý proces řídí,“ přibližuje vědec.

Přenos parazitů

Barbora Pafčo z Ústavu biologie obratlovců AV ČR propojuje ve svých výzkumech parazitologii, ekologii a téma zdraví lidí i zvířat. Zkoumá přenos parazitů mezi primáty a člověkem v tropech.

„Jsem vděčná, že můžu pokračovat s výzkumem, a tedy dále ověřovat své nápady,“ uvedla a ocenila, že prémie podporuje mladé vědce, jelikož začátek samostatné kariéry je složité období. Velkou

inspirací pro ni jsou další ženy ve vědě.

Rozhovor s laureátkou o její práci si přečtete v časopise *A / Magazín*.

Vliv kamenných surovin

Jaroslav Bartík z brněnského Archeologického ústavu AV ČR studuje těžbu a využití kamenných surovin v pravěku a vliv těchto procesů na vývoj společnosti či technologií. *Jaroslav Bartík z brněnského Archeologického ústavu AV ČR*

„Archeologie a věda jsou velkou částí mého života. Prémie je další impulz, abych pokračoval a rozvíjel svůj výzkum,“ poznamenal. „V týmu máme spoustu perspektivních kolegů, doufám, že ocenění je další podnět, který posune nejen nás, ale i celou instituci.“

Emancipace v literatuře

Václav Smyčka z Ústavu pro českou literaturu AV ČR zkoumá v mezinárodním kontextu vztah národní a ženské emancipace ve středoevropské literatuře devatenáctého století. Českou a německou literaturu českých zemích zkoumá jako jeden celek.

Václav Smyčka z Ústavu pro českou literaturu AV ČR

„Podpořit náš projekt vyžadovalo odvahu, když uvážíte, že se posledních sto osmdesát let o literatuře české a německé bádalo oddělně,“ poděkoval vědec za ocenění.

Více informací o Akademické prémii a prémii Lumina quaeruntur najdete na webu AV ČR, podrobnosti o oceněných v tiskové zprávě.

Text: Zuzana Dupalová, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR

Foto: Jana Plavec, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR

Text je uvolněn pod svobodnou licenci Creative Commons.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/AV-CR-podporila-premiemi-devet-osobnosti-ktore-posouvaji-hr-anice-poznani>